

Skupština Crne Gore
Parlamentarna budžetska kancelarija

Prikaz
IZVJEŠTAJA O RADU
CENTRALNE BANKE CRNE GORE
za 2023. godinu
sa pregledom trendova
za period
2011-2023. godine

SADRŽAJ

MAKROEKONOMSKI AMBIJENT	3
Bruto domaći proizvod (BDP)	3
Inflacija	4
Nezaposlenost	5
Zarade	5
Platni bilans	6
Strane direktne investicije (SDI)	6
Budžet Crne Gore	7
Primici budžeta	7
Izdaci budžeta	7
Deficit/suficit	8
Javni dug	8
KRETANJA U BANKARSKOM SISTEMU	9
Kapital banaka	9
Likvidnost banaka	10
Kredit	10
Depoziti	10
Kamatne stope	11
Aktivne kamatne stope	11
Pasivne kamatne stope	11
Kamatne stope mikrokreditnih finansijski institucija	11
Aktivne kamatne stope	11
OSTVARIVANJE POLITIKE CBCG	12
Politika obavezne rezerve	12
Kontrola i regulacija bankarskog sektora	12
Učešćenekvalitenih kredita u ukupnim kreditima	12
FINANSIJSKO POSLOVANJE CBCG U 2023. GODINI	13
Prihodi CBCG	13
Rashodi CBCG	13
Kapital CBCG	14
Neto dobit CBCG	14
Mišljenje nezavisnog revizora	15

Broj: 12/2024

Klas. br: 00-51-6/24-12

Datum: oktobar 2024. godine

Pripremila: Parlamentarna budžetska kancelarija

* Parlamentarna budžetska kancelarija Skupštine Crne Gore, prilikom izrade istraživačkih radova, koristi se javno dostupnim podacima i podacima iz baza ograničenog pristupa, strogo vodeći računa o kredibilnosti izvora. Kancelarija ulaže sve razumne napore da informacije sadržane u istraživačkom radu budu tačne i potpune, ali ne snosi odgovornost za eventualnu netačnost i nepotpunost istih. Stavovi izrečeni u tekstu ne predstavljaju zvaničan stav Skupštine Crne Gore

** Svi pojmovi upotrijebljeni u istraživačkom radu u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

*Sastavni dio Prikaza Izveštaja o radu Centralne banke Crne Gore za 2023. godinu¹ čine podaci koji se odnose na period 2011-2022. godine, a koje su istraživači Parlamentarne budžetske kancelarije prikupili iz naznačenih izvora.

MAKROEKONOMSKI AMBIJENT

Bruto domaći proizvod (BDP)

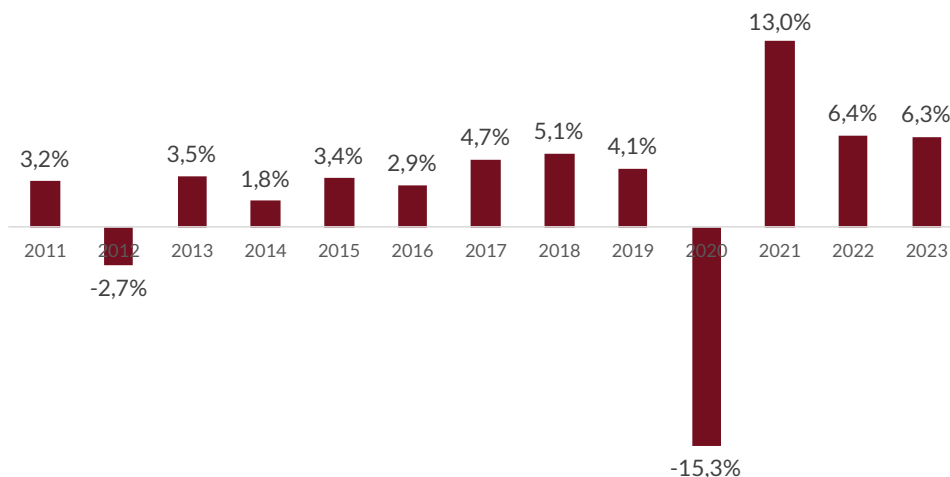
Crnogorska ekonomija je, tokom 2023. godine, ostvarila značajne rezultate u odnosu na 2022. godinu. Najveći doprinos rastu dala je lična potrošnja domaćinstava i izvoz roba i usluga, a došlo je i do oporavka bruto investicija u osnovna sredstva. Povoljnim ekonomskim kretanjima, posebno u dijelu privatne potrošnje, turizmu, sektoru nekretnina, bankarskim parametrima i zaposlenosti, doprinio je veliki priliv stranih državljana u Crnu Goru.

Prema podacima Monstat-a, u 2023. godini zabilježen je realni rast BDP-a od 6,3%, a BDP u tekućim cijenama iznosio je 6.963,6 miliona eura.²

Preliminarne projekcije Centralne banke ukazuju da bi stopa BDP-a u 2024. godini trebalo da iznosi 3,6%.

Prema prognozama većine međunarodnih institucija, koje su objavljene krajem prethodne i početkom 2024. godine, očekuje se rast BDP-a u Crnoj Gori u rasponu od 3,0% do 4,2%, na osnovu procjene umjerenijeg rasta turizma, kao i usporavanja rasta potrošnje, ukoliko ne bude dodatnih priliva nerezidenata.

U nastavku je trend realnog rasta BDP-a³ (2011-2023).

Grafik 1 - trend realnog rasta BDP-a u periodu 2011 - 2023. godinu (u %)

U nastavku su prognozirane stope rasta BDP-a Crne Gore u 2024. godini.

Institucija	EBRD	MMF	BIMES	Evropska komisija	Svjetska banka	Ujedinjene nacije
2024	3,5	3,7	4,2	3,4	3,4	3,0

Tabela 1 - prognozirane stope rasta BDP-a u 2024. godini

1 Izveštaj o radu Centralne banke Crne Gore za 2023. godinu, u skladu sa članom 39 stav 1 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore („Službeni list Crne Gore“ br. 40/10, 6/13, 70/17), dostavlja se Skupštini Crne Gore na razmatranje. Navedeni akt dostavljen je 28. juna 2024. godine (br. 00-72/24-19, EPA 284 XXVIII).

2 Prema konačnim podacima Monstat-a, objavljenim u septembru 2024, bruto domaći proizvod Crne Gore u 2023. godini iznosio je 6.963,6 miliona eura, a realni rast BDP-a od 6,3%.

3 Izvor: Uprava za statistiku Crne Gore – Monstat. Podaci za 2023. godinu objavljeni u septembru 2024. godine.

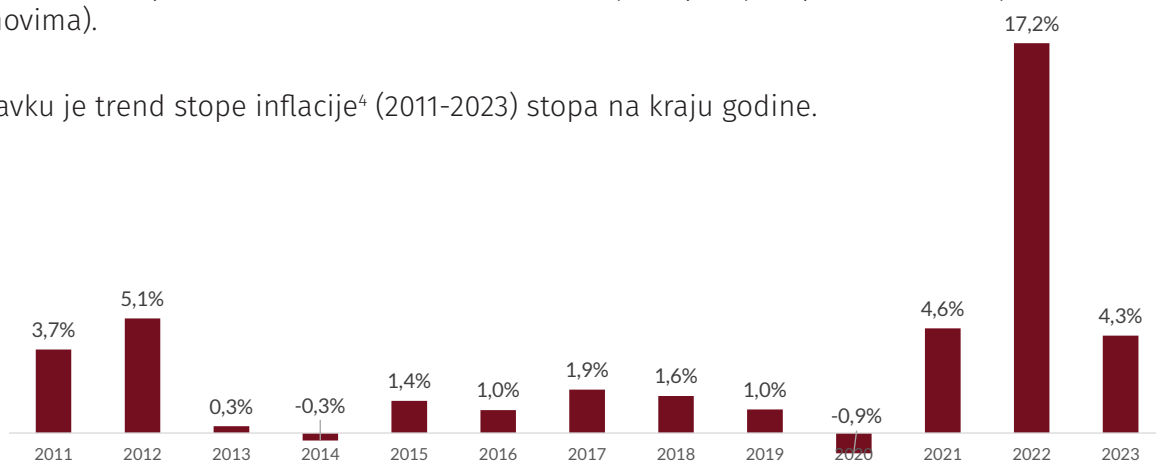
Inflacija

Nakon što je 2022. godine u Crnoj Gori zabilježena najveća inflacija od sticanja nezavisnosti, tokom 2023. godine došlo je do postepenog usporavanja rasta potrošačkih cijena. Ipak, usljed eksternih faktora, porasta domaće tražnje i značajnog priliva nerezidenata, potrošačke cijene su i dalje bile na visokom nivou.

Prema podacima Monstat-a, prosječna godišnja inflacija, mjerena indeksom potrošačkih cijena, u 2023. godini iznosila je 8,6%, što je za 3,1 pp više u odnosu na prosječnu inflaciju u zemljama eurozone.

Godišnja inflacija u decembru 2023. godine mjerena potrošačkim cijenama, je iznosila 4,3%, dok je mjerena harmonizovanim indeksom potrošačkih cijena iznosila 4,9%. Najveći doprinos rastu godišnje stope inflacije u decembru dale su cijene iz kategorija odjeća i obuća 1,03 pp, stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva 0,76 pp i hrana i bezalkoholna pića 0,63 pp. Rast cijena u kategoriji odjeća i obuća od 12,8%, najviše je rezultat rasta cijena obuće od 20,0%. Cijene iz kategorije stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva porasle su za 5,6%, najviše zbog rasta cijena čvrstih goriva za 9,3% (što je značajno imajući u vidu visoku bazu iz decembra prethodne godine kada je godišnji rast iznosio 55,2%), kao i stvarne rente koje plaćaju stanari za primarno boravište za 10,4% (čemu je doprinijela povećana tražnja stranih državljana za stanovima).

U nastavku je trend stope inflacije⁴ (2011-2023) stopa na kraju godine.

Grafik 2 - trend stope inflacije na kraju godine u periodu 2011 - 2023. godinu (u %)

Godišnja inflacija u Crnoj Gori, eurozoni i drugim zemljama bilježi trend pada, kao rezultat smanjenja poremećaja u globalnim lancima vrijednosti s jedne strane i restriktivne monetarne politike centralnih banaka sa druge strane. Procjena Centralne banke Crne Gore, bazirane na ARIMA modelu koje se odnose na stopu inflacije u Crnoj Gori za 2024. godinu, pokazuje da će se, sa vjerovatnoćom od 90%, inflacija, mjerena preko indeksa potrošačkih cijena, tokom 2024. godine kretati u rasponu od 1,3% do 7,1%, dok će prosječna inflacija u 2024. godini iznositi 4%. Ekspertska procjena Centralne banke prognozira godišnju stopu inflacije za decembar 2024. godine u rasponu od 3% do 7%.

U nastavku je očekivana stopa inflacije u Crnoj Gori na kraju 2024. godine.

Donji prag inflacije	Centralna projekcija	Gornji prag inflacije
3 %	5 %	7 %

Tabela 2 - očekivana stopa inflacije u Crnoj Gori na kraju 2024. godine

* Detaljnije o inflaciji u Crnoj Gori dato je u Izvještaju o stabilnosti cijena za 2023. godinu⁵.

Usporavanje inflacije evidentirano je u većini država regiona i EU. Najveća godišnja stopa potrošačkih cijena u decembru 2023. godine od država regiona zabilježena u Srbiji 7,6%, zatim Albaniji 4,0%, Sjevernoj Makedoniji 3,6%, dok je u Bosni Hercegovini iznosila 2,2%. U istom periodu u Evropskoj uniji godišnja stopa inflacije iznosila je 3,4% i bila je za 7,0 pp manja od godišnje stope iz decembra prethodne godine.

4 Izvor: Uprava za statistiku Crne Gore – Monstat, godišnja stopa inflacije na kraju godine.

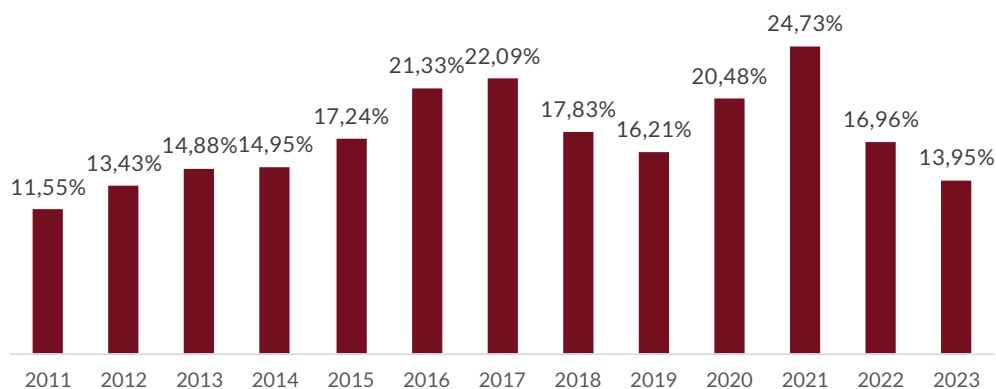
5 Shodno članu 39 stav 3 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore dostavljeno Skupštini radi informisanja. Navedeni akt dostavljen je 28. juna 2024. godine uz Izvještaj o radu Centralne banke Crne Gore za 2023. godinu.

Nezaposlenost

Prema evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore prosječan broj registrovanih nezaposlenih lica u 2023. godini iznosio je 40.961, što je za 15,42% manje nego u prethodnoj godini. Najveći broj nezaposlenih lica evidentiran je u januaru (44.786 nezaposlenih), a najmanji u septembru (37.649 nezaposlenih).

Registrovana stopa nezaposlenosti je, prema podacima Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, na kraju 2023. godine iznosila 13,95%⁶ i manja je za 3,07pp⁷ od stope nezaposlenosti na kraju prethodne godine.

U nastavku je trend stope nezaposlenosti⁸ na kraju godine, u Crnoj Gori u periodu 2011-2023. godine.

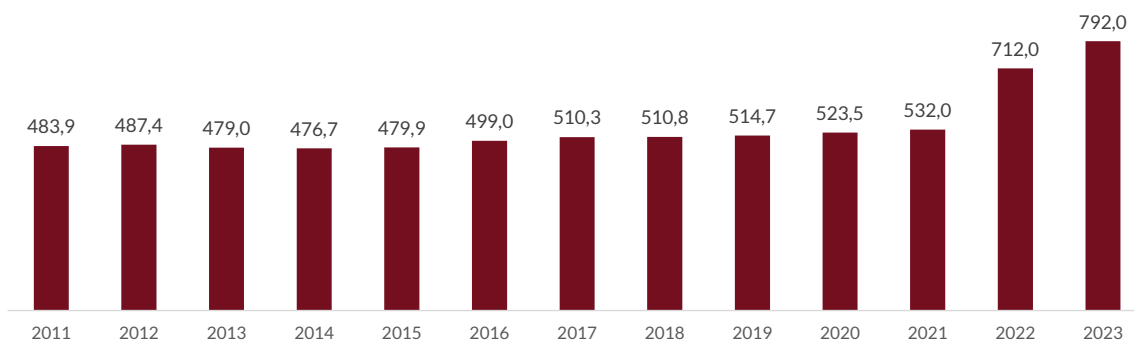

Grafik 3- trend stope nezaposlenosti u Crnoj Gori u periodu 2011 - 2023. godine (u %)

Zarade

Prema podacima Monstat-a, prosječna bruto zarada u Crnoj Gori u 2023. godini iznosila je 987 eura, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila 792 eura, i u odnosu na prethodnu godinu porasle su za 11,78%, odnosno 11,24%. Ovaj rast dijelom je rezultat dodatnog povećanja zarada zaposlenima u javnom sektoru u 2023. godini, na već značajan rast ukupnih zarada, zabilježen u prethodnoj godini kao rezultat primjene programa „Evropa sad“.

U nastavku je trend prosječne neto zarade⁹ u eurima u periodu 2011-2023. godine.

Grafik 4 - trend prosječne neto zarade u Crnoj Gori u periodu 2011 - 2023. godine (u €)

6 Registrovanu stopu nezaposlenosti izračunava Zavod za zapošljavanje Crne Gore i predstavlja odnos broja registrovanih nezaposlenih lica sa evidencije Zavoda za zapošljavanje Crne Gore u datom mjesecu i aktivnog stanovništva (zaposleni+nezaposleni) prema Popisu stanovništva.

7 Zavod za zapošljavanje Crne Gore revidirao stope nezaposlenosti za 2022. godinu po novoj metodologiji.

8 Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore

9 Izvor: Uprava za statistiku Crne Gore – Monstat

Platni bilans

U 2023. godini zabilježen je rast deficita tekućeg računa platnog bilansa. Deficit tekućeg računa iznosio je 791,26 miliona eura ili 11,36% BDP-a, što predstavlja povećanje od 3,29% u odnosu na prethodnu godinu kada je deficit iznosio 766,04 miliona eura ili 11,0% BDP-a.

Rast deficita dominantno je posljedica povećanja deficita na računu roba, ali i smanjenja suficita na računima primarnih i sekundarnih dohodaka. Na računu usluga ostvareno je povećanje suficita od 28,10% zahvaljujući značajnom rastu prihoda po osnovu potkategorije putovanja i turizma. Suficit na računu usluga iznosio je 24,24% BDP-a.

Deficit na računu roba u 2023. godini iznosio je 2.985,66 miliona eura ili 11,82% više nego tokom prethodne godine, usljed povećanja uvoza i pada izvoza roba. Ukupan izvoz roba iznosio je 715,92 miliona eura, što predstavlja smanjenje od 6,23%. Najveći uticaj na pad izvoza imalo je smanjenje izvoza obojenih metala i kategorije mineralne rude i otpaci metala. Ukupan uvoz roba iznosio je 3.701,59 miliona eura i bio je za 7,81% veći u odnosu na prethodnu godinu, najvećim dijelom kao rezultat povećanja uvoza drumskih vozila i medicinskih i farmaceutskih proizvoda.

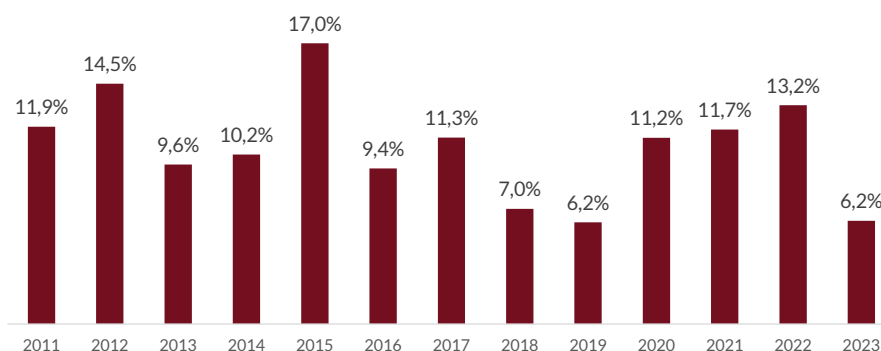
Na računu usluga u posmatranom periodu ostvaren je suficit u iznosu od 1.687,67 miliona eura, što je za 28,10% više nego u prethodnoj godini. Ukupni prihodi od usluga iznosili su 2.762,519,23 miliona eura ili za 20,67% više u odnosu na prethodnu godinu, dok su rashodi iznosili 1.074,84 miliona eura (rast od 10,59%). Procijenjeni prihodi od putovanja – turizma iznosili su 1.507,62 miliona eura, što je za 42,94% više nego u uporednom periodu. U posmatranom periodu zabilježeno je povećanje broja noćenja stranih turista, kao i povećanje cijena smještaja. Ukupan deficit roba i usluga smanjen je na godišnjem nivou za 4,04%.

Strane direktne investicije (SDI)

Na finansijskom računu u 2023. godini neto strane direktne investicije iznosile su 433,61 milion eura i smanjene su za 349,01 miliona eura, odnosno za 44,60% na godišnjem nivou, a činile su 6,2% BDP-a. Ovo smanjenje rezultat je godišnjeg pada ukupnog priliva SDI za 289,32 miliona eura (za 25,12%), i to najviše po osnovu interkompanijskog duga, koji je smanjen za 136,62 miliona eura, odnosno po osnovu vlasničkih ulaganja u kompanije i banke, koje je smanjeno za 124,14 miliona eura.

Ukupan priliv SDI iznosio je 862,34 miliona eura, od čega su vlasnička ulaganja iznosila 558,57 miliona eura (pad za 16,34%), a u okviru njih investicije u kompanije i banke iznosile su 95,26 miliona eura (pad od 56,58%), dok su ulaganja u nekretnine iznosila 463,31 milion eura (rast od 3,36%). Priliv SDI u formi interkompanijskog duga iznosio je 264,92 miliona eura i smanjen je za 34,02% u odnosu na uporedni period, dok je preostali priliv po osnovu povlačenja ulaganja rezidenata iz inostranstva iznosio 38,85 miliona eura. Ukupan odliv SDI iznosio je 428,73 miliona eura.

U nastavku je kretanje neto priliva stranih direktnih investicija¹⁰ u odnosu na BDP u % (2011-2023).

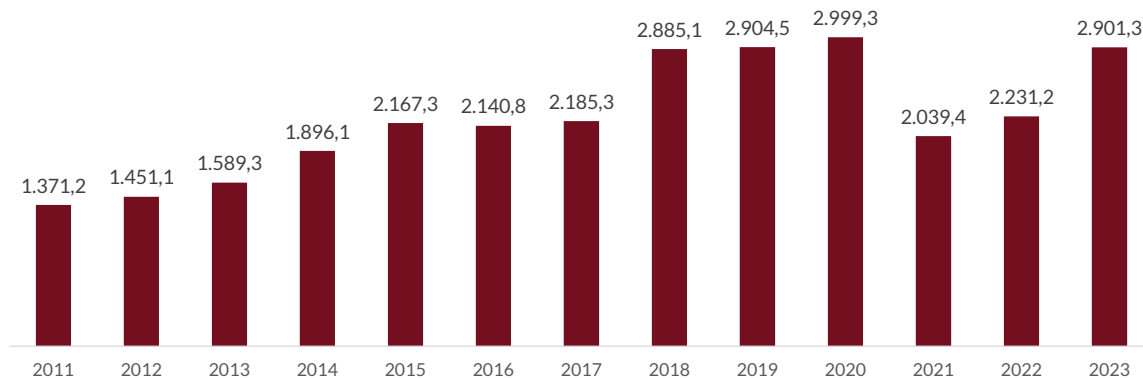
Grafik 5 - trend neto priliva stranih direktnih investicija u Crnoj Gori u periodu 2011 - 2023. godine (u %)

Budžet Crne Gore

Primici budžeta

Prema podacima Ministarstva finansija¹¹, ukupni primici budžeta¹², u 2023. godini iznosili su 2.901,3 milion eura ili 41,7% BDP-a, od čega se na izvorne prihode odnosilo 88,5% (2.566,5 miliona eura). U odnosu na plan, izvorni prihodi bili su viši za 5,9%, a za 28,6% u odnosu na prethodnu godinu.

U nastavku je trend primitaka¹³ budžeta Crne Gore u periodu 2011-2023. godinu.

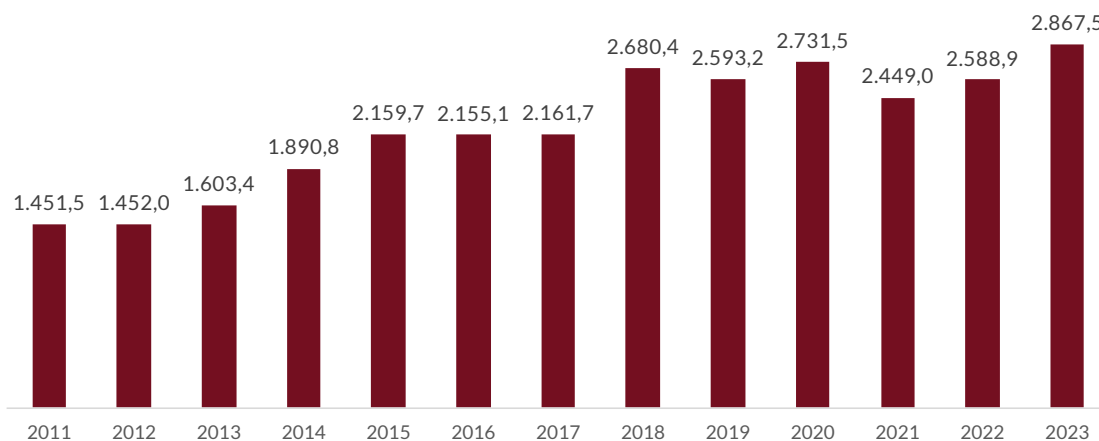
Grafik 6 - trend prihoda budžeta u periodu 2011 - 2023. godine (u mil. €)

Izdaci budžeta

Ukupni izdaci budžeta¹⁴ u 2023. godini iznosili su 2.867,5 miliona eura ili 41,2% BDP-a. Konsolidovani rashodi budžeta iznosili su 2.555,3 miliona eura, što čini 36,7% BDP-a, i zabilježili su pad od 3,2% u odnosu na planirane, dok su u odnosu na prethodnu godinu bili viši za 13,8%. Najveći rast rashoda (100,7 miliona eura ili 18,6%) u odnosu na 2022. godinu zabilježen je kod bruto zarada i doprinosa na teret poslodavca, usljed povećanja zarada zaposlenih u javnom sektoru – u prosvjeti, policiji, državnoj upravi, zatim vatrogascima i nemedicinskom osoblju u zdravstvu.

Takođe, u odnosu na 2022. godinu, evidentirana su značajno veća izdvajanja budžetskih sredstva za prava iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja (uvećanje za 83,7 miliona eura ili 17,8%), usljed redovnog i vanrednog usklađivanja penzija, kao i za prava iz oblasti socijalne zaštite (uvećanje za 74,3 miliona eura ili 54,9%), shodno uvećanju socijalnih davanja.

U nastavku je trend izdataka¹⁵ u periodu 2011 - 2023. godine.

Grafik 7 - trend izdataka budžeta u periodu 2011 - 2023. godine (u mil. €)

11 Predlog zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2023. godinu

12 Shodno Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti (usvojen krajem februara 2023. godine), primici uključuju izvorne prihode (direktni i indirektni porezi i neporeske prihode), pozajmice i kredite iz domaćih i inostranih izvora, primitke od prodaje imovine i primitke od otplate kredita. Iz izvornih prihoda su isključeni primici od otplate kredita i sada su dio transakcija finansiranja.

13 Podaci za period 2011 - 2018. godine preuzeti su iz zakona o završnim računima budžeta Crne Gore 2011 - 2018. godine. Podaci za 2019 -2023. preuzeti iz predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2019 – 2023. godinu.

14 Shodno Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti (usvojen krajem februara 2023. godine), ukupne izdatke budžeta čine: konsolidovani izdaci, otplata hartija od vrijednosti i kredita rezidentima i nerezidentima, izdaci za kupovinu hartija od vrijednosti i izdaci po osnovu datih pozajmica i kredita.

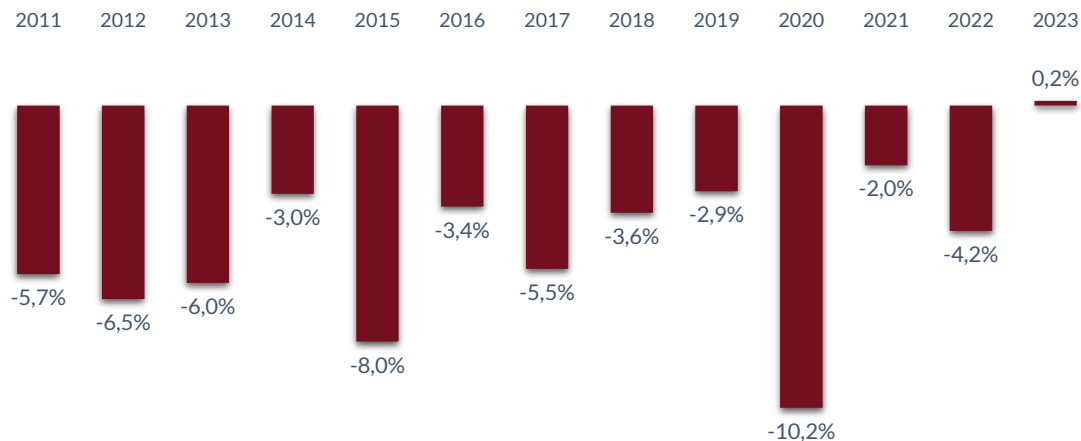
15 Isto kao 13

Deficit / Suficit

Prema podacima Ministarstva finansija¹⁶, u 2023. godini, suficit budžeta Crne Gore je na 11,2 miliona eura ili 0,2% BDP-a, dok je u 2022. godini evidentiran gotovinski deficit od 250,4 miliona eura ili 4,2% BDP-a.

Takođe, shodno podacima Ministarstva finansija, u 2023. godini evidentiran je i gotovinski suficit javne potrošnje, u iznosu od 42,1 miliona eura ili 0,6% BDP-a, a u 2022. godini zabilježen je gotovinski deficit javne potrošnje u iznosu od 251,7 miliona eura ili 4,3% BDP-a.

U nastavku je trend deficita/suficita¹⁷ Crne Gore u odnosu na BDP.

Grafik 8 - trend budžetskog deficita/suficita Crne Gore u periodu 2011 - 2023. godine (u %)

U nastavku je trend budžetskog deficita/suficita u apsolutnom iznosu.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
deficit / suficit	-185,66	-207,82	-201,26	-103,02	-291,25	-134,96	-236,86	-168,91	-143,27	-426,16	-99,52	-250,36	11,18

Tabela 3 - trend budžetskog deficita/suficita u apsolutnom iznosu (u mil. €)

Javni dug

Prema podacima Ministarstva finansija, bruto javni dug Crne Gore, na kraju decembra 2023. godine, iznosio je 4.126,81 milion eura ili 59,3% BDP-a i u odnosu na kraj prethodne godine neznatno je povećan (za 0,60%), usljed rasta unutrašnjeg duga, po osnovu zaduženja kod banaka i emitovanja državnih zapisa.

Neto javni dug Crne Gore, na kraju decembra 2023. godine, iznosio je 3.974,40 miliona eura ili 58,04% procijenjenog BDP-a za 2023. godinu, što predstavlja smanjenje od 9,3 pp. U odnosu na kraj prethodne godine, neto javni dug zabilježio je neznatan pad, dok su depoziti Ministarstva finansija povećani za 40,7 miliona eura ili 36,4%.

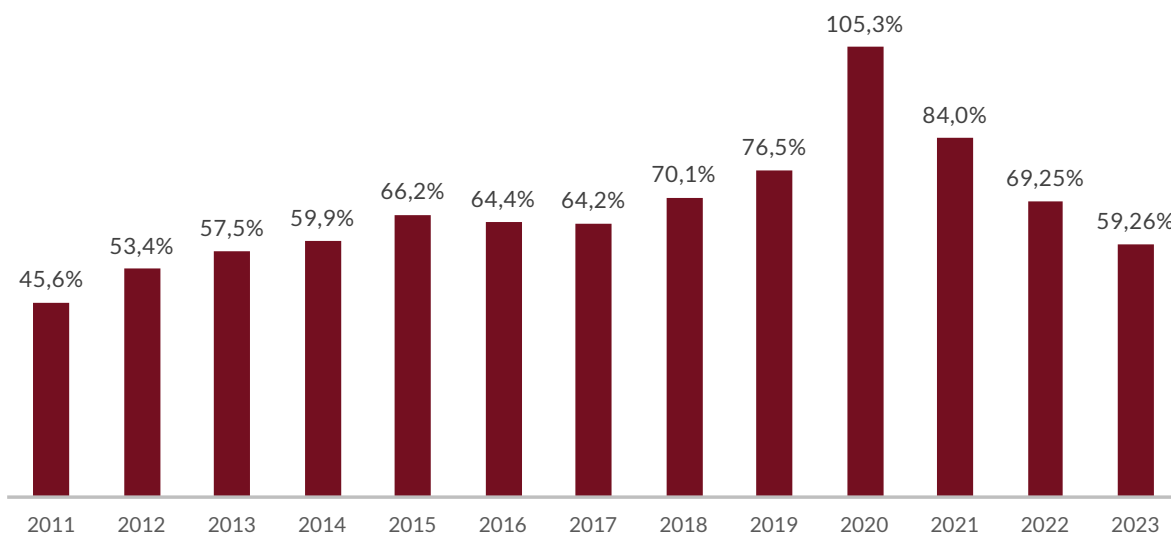
U strukturi spoljnog državnog duga posebno mjesto zauzima dug po osnovu emisije euroobveznica (1.750,0 miliona eura), koji čini 49,8% spoljnog duga, dok je kineska Exim banka najveći pojedinačni povjerilac sa 19,4% učešća u spoljnom dugu.

Planirani suficit tekuće potrošnje, shodno Programu ekonomskih reformi za Crnu Goru 2024–2026, i sa tim u vezi odsustvo zaduživanja za finansiranje budžeta, sa izuzetkom finansiranja kapitalnih projekata, kao i nominalni rast BDP-a, mogli bi uticati na tendenciju pada učešća javnog duga u BDP-u narednom periodu.

¹⁶ Predlog zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2023. godinu

¹⁷ Podaci za period 2011 - 2018. godine preuzeti su iz zakona o završnim računima budžeta Crne Gore 2011 - 2018. godine. Podaci za 2019 -2023. preuzeti iz predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2019 – 2023. godinu. Podaci o BDP-u preuzeti sa internet stranice Uprave za statistiku Crne Gore – Monstat.

U nastavku je trend bruto javnog duga Crne Gore¹⁸ u odnosu na BDP u periodu 2011-2023. godine.

Grafik 9 - trend javnog duga Crne Gore u periodu 2011 - 2023. godine (u %)

KRETANJA U BANKARSKOM SISTEMU

Na kraju 2023. godine u Crnoj Gori poslovalo je 11 banaka. Bankarski sistem u Crnoj Gori karakteriše stabilnost, profitabilnost poslovanja, visoka likvidnost i dobra kapitalizovanost.

U jednogodišnjem uporednom periodu sve ključne bilansne pozicije u crnogorskom bankarskom sistemu ostvaruju rast.

Kapital banaka

Ukupan kapital banaka na kraju 2023. godine iznosio je 820,3 miliona eura i u odnosu na prethodnu godinu bilježi povećanje od 144,8 miliona eura ili 21,4%.

Koeficijent adekvatnosti kapitala na agregatnom nivou iznosio je 20,3% na kraju 2023. godine, dok je u istom periodu prethodne godine iznosio 19,3%, što je značajno iznad zakonom propisanog minimuma od 8%. Regulatorni kapital banaka iznosi 621,9 miliona eura.

U nastavku je prikazan broj banaka i kapitala banaka u periodu 2011-2023. godine¹⁹

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
br. banaka	11	11	11	12	14	15	15	15	13	12	11	11	11
kapital banaka	305,2	288,7	397,8	444	462,5	487,2	514,2	513	600	589,5	614,3	675,5	820,3

Tabela 4 - broj banaka i kapital banaka u periodu 2011 - 2023. godine (u mil. €)

¹⁸ Podaci o javnom dugu preuzeti su iz zakona o završnom računu budžeta Crne Gore (2011-2018), podaci iz 2019 - 2023. godine preuzeti iz Izveštaja o javnom dugu za 2019 - 2023. godinu. Podaci o BDP-u preuzeti sa internet stranice Uprave za statistiku Crne Gore – Monstat

¹⁹ Izvor: Godišnji izvještaji o radu CBCG

Likvidnost banaka

Likvidnost banaka tokom 2023. godine bila je visoka, a ukupna likvidna aktiva banaka smanjena je za 390,7 miliona eura ili za 19,65% na godišnjem nivou i iznosila je 1.597,5 miliona eura. Uprkos smanjenju, učešće likvidne aktive u ukupnoj aktivi je i dalje na visokom nivou i na nivou sistema iznosilo je 23,72% (smanjenje učešća za 7,32 pp), a dnevni i dekadni pokazatelji likvidnosti banaka bili su iznad propisanog minimuma.

Finansijski rezultat na agregatnom nivou bio je pozitivan i banke su u 2023. godini ostvarile dobit u ukupnom iznosu od 146 miliona eura. Na kraju 2023. godine, sve banke u sistemu poslovale su s profitom.

Kredit

Ukupni krediti (bruto krediti i potraživanja od banaka i klijenata) iznosili su 4,095,2 miliona eura i bilježe rast u odnosu na prethodnu godinu od 435,1 miliona eura ili 11,89%.

U ročnoj strukturi ukupnih kredita, dugoročni krediti učestvovali su sa 80,51%, a kratkoročni sa 19,49%.

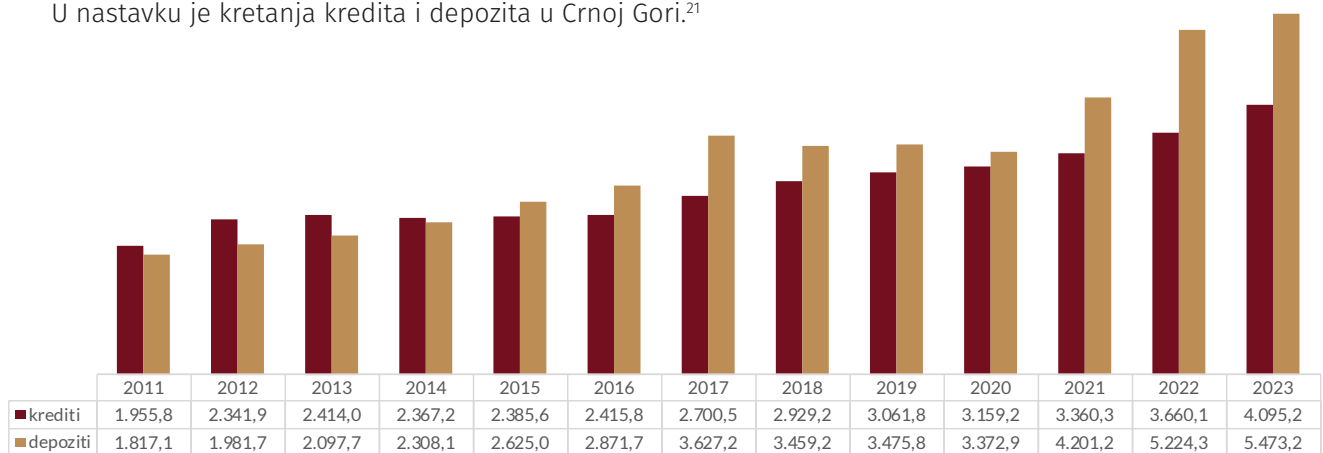
Depoziti

Ukupni depoziti (sa sredstvima na escrow računima²⁰) u bankama, na kraju 2023. godine, iznosili su 5.473,2 miliona eura i u odnosu na prethodnu godinu povećani su za 4,76%. Depoziti fizičkih lica povećani su za 11,05%, dok depoziti pravnih lica bilježe smanjenje za 0,83%.

Najznačajniji deponenti banaka su sektori stanovništva (49,88%) i privrede (32,10%).

Na kraju 2023. godine, ukupni depoziti u bankama bili su za 1.378 miliona eura viši nego ukupno odobreni krediti banaka, što ukazuje da su osnovni izvor kreditne aktivnosti domaća sredstva banaka.

U nastavku je kretanja kredita i depozita u Crnoj Gori.²¹

Grafik 10 - trend kredita i depozita u Crnoj Gori u periodu 2011 - 2023. godine (u mil. €)

²⁰ Escrow račun je garancija da će posao biti izvršen u skladu sa osnovnim Ugovorom između investitora (kupaca) i prodavaca

²¹ Izvor: CBCG

Kamatne stope

Aktivne kamatne stope

Prosječna ponderisana nominalna kamatna stopa²² (PPNKS) na ukupne aktivne kredite banaka na dan 31.12.2023. godine iznosila je 6,11%, dok je prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa (PPEKS) iznosila 6,59% i bile su veće za 0,66 pp, odnosno 0,67 pp, u odnosu na iste stope na dan 31. 12. 2022. godine.

Prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa na kratkoročne kredite privatnim preduzećima od 5,34% i građanima od 7,09% bilježe rast od 0,68 pp, odnosno 0,63 pp.

Prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa²³ na dugoročne kredite privatnim preduzećima je u decembru 2023. godine zabilježila rast od 0,83 pp u odnosu na isti period prethodne godine. Prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa dugoročnih kredita građanima u decembru 2023. godine iznosila je 7,53% i bilježi rast od 0,35 pp u odnosu na decembar prethodne godine

I kod dugoročnih kredita banaka za kupovinu i adaptaciju stanova PPEKS je bilježila rast, pa je u odnosu na isti period prethodne godine, u decembru 2023. godine bila veća za 0,36 pp.

Pasivne kamatne stope

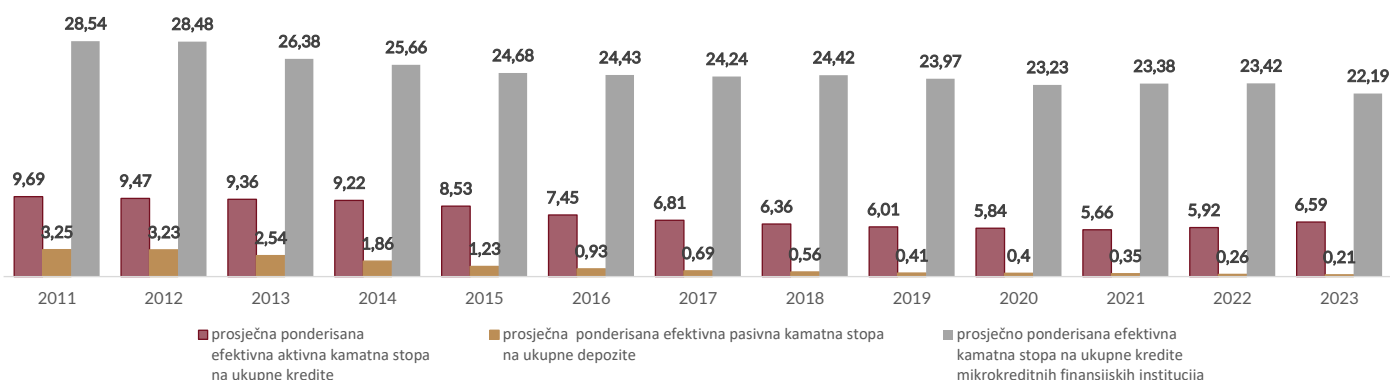
Prema podacima na dan 31.12.2023. godine, prosječna efektivna ponderisana pasivna²⁴ kamatna stopa na ukupne depozite iznosila je 0,21%, na depozite fizičkih lica 0,26%, dok je na depozite pravnih lica iznosila 0,17%. Posmatrano u odnosu na uporedni period prethodne godine, kamatna stopa na ukupne depozite smanjena je za 0,05 pp, pri čemu je kamatna stopa za fizička lica zabilježila pad od 0,07 pp, dok je kamatna stopa za pravna lica zabilježila pad 0,02 pp.

Kamatne stope mikrokreditnih finansijskih institucija

Tokom 2023. godine PPEKS na ukupne kredite mikrokreditnih finansijskih institucija (MFI) imale je blagi trend smanjenja. Na kraju 2023. godine PPEKS iznosila je 22,19% i bila je niža za 1,23 pp u odnosu na istu stopu na kraju prethodne godine.

Istovremeno, PPEKS na novoodobrene kredite MFI u toku decembra 2023. godine je iznosila 21,07% i bila je za 2,60 pp manja od iste stope na novoodobrene kredite iz uporednog perioda prethodne godine. Ove stope su tokom 2023. godine varirale u zavisnosti od iznosa i ročnosti novoodobrenih kredita po mjesecima.

U nastavku je trend kamatnih stopa²⁵ u periodu 2011 - 2023. godine.

Grafik 11 - trend kamatnih stopa Crnoj Gori u periodu 2011 - 2023. godine (u %)

22 Nominalna kamatna stopa je neto kamatna stopa po kojoj se kredit odobrava i predstavlja cijenu novca po kojoj banka plasira kredit.

23 Efektivna kamatna stopa je nominalna kamatna stopa uvećana za sve troškove koje klijent ima prilikom odobravanja kredita. "Aktivna efektivna kamatna stopa iskazuje troškove klijenta koje plaća kreditoru pri odobravanju i tokom otplate kredita. Efektivnom kamatnom stopom iskazuju se ukupni troškovi kredita, odnosno depozita, izraženi kao godišnji procenat ukupnog iznosa kredita, odnosno depozita." Odluka o obračunu i iskazivanju efektivne kamatne stope na kredite i depozite; ("Službeni list Crne Gore", br. 138/21, 027/24, 035/24).

24 "Pasivna efektivna kamatna stopa iskazuje troškove depozitara koji se realizuju putem isplata klijentu po osnovu primljenog depozita" Odluka o jedinstvenom načinu obračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope na kredite i depozite

25 CBCG

OSTVARIVANJE POLITIKE CBCG

Politika obavezne rezerve

Na kraju 2023. godine, izdvojena obavezna rezerva iznosila je 290,63 miliona eura, čime je zabilježen rast od 27,56 miliona eura ili 10,47% u odnosu na kraj prethodne godine.

Učešće izdvojene obavezne rezerve u ukupnim depozitima banaka iznosilo je 5,31% na kraju 2023. godine, što predstavlja povećanje od 0,27 pp u odnosu na kraj prethodne godine kada je iznosilo 5,04%.

Kontrola i regulacija bankarskog sektora

Tokom 2023. godine bankarski sistem u Crnoj Gori bio je stabilan i kontinuirano kontrolisan od strane Centralne banke, kroz posredno praćenje, kao i više planiranih, ciljnih neposrednih kontrola banaka. Na kraju 2023. godine u Crnoj Gori je poslovalo 11 banaka.

Centralna banka je kontinuirano radila na identifikaciji potencijalnih rizika, preventivno djelovala kod prepoznatih ranjivosti i usmjeravala aktivnosti na očuvanje stabilnosti u bankarskom sektoru.

Nastavljeno je sa praćenjem efekata privremenih mjera, donijetih u cilju ublažavanja negativnog uticaja pandemije COVID-19. U julu 2023. godine usvojene su izmjene Odluke o privremenim mjerama.

Tokom 2023. godine nastavljeno je i praćenje kretanja restrukturiranih kredita pravnih lica, s obzirom na to da su odredbe kojima se omogućavalo restrukturiranje kredita pravnih lica ukinute tokom 2021. godine.

Odlukom o privremenim mjerama tokom 2023. godine data je mogućnost kreditnim institucijama da do juna 2023. godine isključe 100% akumuliranih nerealizovanih gubitaka ostvarenih po osnovu dužničkih finansijskih instrumenata koji se vrednuju po fer vrijednosti kroz ukupni ostali rezultat iz obračuna redovnog osnovnog kapitala.

Pomenute odredbe odluke o privremenim mjerama koristilo je ukupno pet kreditnih institucija, tako da je u periodu od januara do juna 2023. godine (kad je ova mogućnost ukinuta), odlukom bilo obuhvaćeno oko 56% ukupnih nerealizovanih gubitaka ostvarenih po osnovu instrumenata koji se vrednuju po fer vrijednosti kroz ukupni ostali rezultat.

Po osnovu zahtjeva za izdavanje odobrenja, odnosno saglasnosti iz Zakona o kreditnim institucijama, tokom 2023. godine doneseno je ukupno 55 akata.

Supervizorske prakse u državama članicama EU pokazuju da se fokus kontrola bankarskog sektora sve više usmjerava ka ciljnim neposrednim kontrolama pojedinih rizika (kreditnog rizika, rizika likvidnosti, operativnog rizika i sl.) i tematskim kontrolama pojedinih procesa upravljanja rizicima (npr. proces odobravanja kredita, naplata kredita) i poslovanja uopšte. Iz tog razloga, tokom 2023. godine planirano je i izvršeno devet ciljnih neposrednih kontrola kreditnih institucija u kojima su uglavnom predmet kontrole bili: ocjena adekvatnosti kapitala, kreditnog rizika, rizika likvidnosti, operativnog rizika i ocjena adekvatnosti informacionog sistema.

Tokom 2023. godine u okviru neposrednih (on-site) kontrola ocijenjen je kreditni rizik kod pet banaka uključujući ocjenu metodologija za klasifikaciju, mjerenje i umanjenje vrijednosti finansijske aktive u skladu sa Međunarodnim standardom finansijskog izvještavanja MSFI 9 Finansijski instrumenti.

Centralna banka je zbog utvrđenih nepravilnosti u poslovanju preduzela mjere za otklanjanje nepravilnosti u radu, u formi rješenja o nalaganju mjera prema dvije mikrokreditne finansijske institucije i prema jednom faktoring društvu. Takođe, jednoj mikrokreditnoj finansijskoj instituciji oduzeta je dozvola za rad. Centralna banka je pokrenula prekršajne postupke protiv tri mikrokreditne finansijske institucije, dva društva za otkup potraživanja i jednog faktoring društva i odgovornih lica u njima.

Tokom 2023. godine, Centralna banka je vršila provjeru usklađenosti poslovanja kreditnih institucija u oblasti upravljanja operativnim rizikom u skladu sa navedenom regulativom i standardima dobre prakse. Izvršeno je ukupno šest neposrednih kontrolaa.

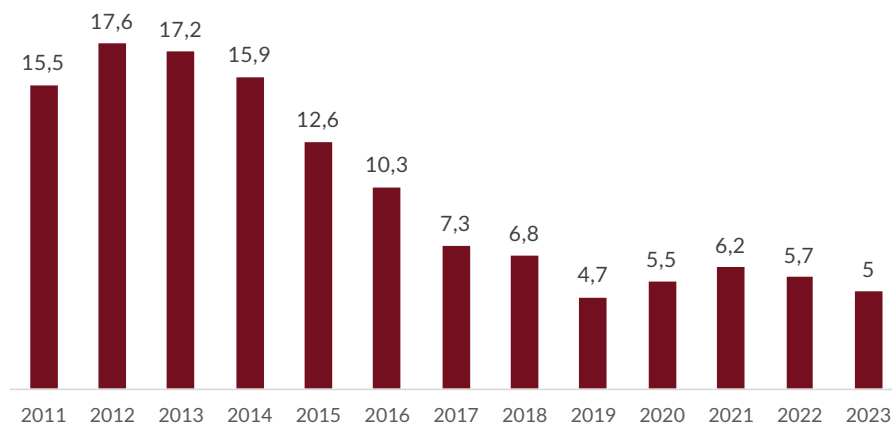
U toku 2023. godine izvršeno je ukupno pet neposrednih kontrola informacionih sistema, i to kod četiri banke i jedne mikrokreditne finansijske institucije. Pored toga, izvršeno je 11 sveobuhvatnih posrednih kontrola informacionih sistema kojima su obuhvaćene sve banke u Crnoj Gori.

Učešće nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima

Nekvalitetni bruto krediti i potraživanja u 2023. godini iznosili su 205,5 miliona eura, što predstavlja pad na godišnjem nivou od 3,5 miliona eura, odnosno 1,67%. Učešće nekvalitetnih kredita i potraživanja u ukupnim kreditima i potraživanjima iznosilo je 5,02% i bilo je za 0,69 pp manje u odnosu na nivo ovog pokazatelja u istom periodu prethodne godine (5,71%).

Bruto krediti i potraživanja koji kasne sa otplatom preko 30 dana, na dan 31. 12. 2023. godine iznosili su 115 miliona eura, dok su krediti i potraživanja koji kasne preko 90 dana iznosili 91,5 miliona eura. U odnosu na kraj 2022. godine, kada su iznosili 144,4 miliona eura, krediti koji kasne s otplatom preko 30 dana bilježe smanjenje za 20,39%, dok su krediti koji kasne s otplatom preko 90 dan bilježe smanjenje za 4,03%.

U nastavku je kretanje učešća nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima²⁶ u periodu 2011 - 2023. godinu.

Grafik 12 - kretanje učešća nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u periodu 2011 - 2023. godine (u %)

*Detaljnije informacije o analizi i ocjeni sistemskih rizika, međunarodnom ekonomskom i finansijskom okruženju, domaćem ekonomskom okruženju i finansijskom sistemu dato je u Izveštaju o stabilnosti finansijskog sistema za 2023. godinu.²⁷

FINANSIJSKO POSLOVANJE CBCG U 2023. GODINI

Prihodi CBCG

Centralna banka je u 2023. godini poslovala uspješno, ostvarivši finansijski rezultat na istorijskom maksimumu. Neto dobit je iznosila 16,27 miliona eura.

Ukupni prihodi²⁸ za 2023. godinu ostvareni su u iznosu od 42,04 miliona eura i veći su za 41,51% u odnosu na planirane prihode, a za 99,40% u odnosu na realizovane prihode u prethodnoj godini. Veće ostvarenje ukupnih prihoda dominantno je rezultat većeg ostvarenja finansijskih prihoda - prihoda od kamata na depozite i hartije od vrijednosti a u manjoj mjeri prihoda poslovanja i drugih prihoda.

Finansijski prihodi za 2023. godinu iznose 25,84 miliona eura i veći su u odnosu na planirane za 61,38%, a značajno su veći i u odnosu na prethodnu godinu.

Najznačajnija stavka finansijskih prihoda, prihodi od kamata (prihodi od kamata na hartije od vrijednosti i prihodi od kamata na depozite) iznosili su 25,50 miliona eura i veći su u odnosu na planirane za 59,28%, dok su u odnosu na ostvarenje u prethodnoj godini veći za blizu pet puta.

²⁶ Izvor: CBCG

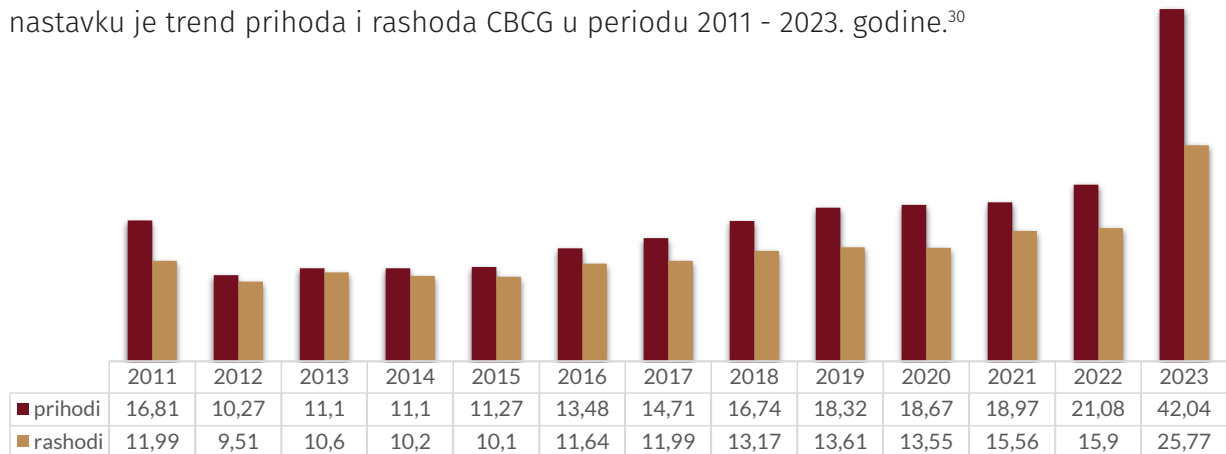
²⁷ Shodno članu 39 stav 3 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore dostavljeno Skupštini radi informisanja. Navedeni akt dostavljen je 28. juna 2024. godine uz Izveštaj o radu Centralne banke Crne Gore za 2023. godinu.

²⁸ Ukupni prihodi Centralne banke kategorišu se u dvije osnovne grupe: finansijski prihodi (61,46%) i prihodi poslovanja i drugi prihodi (38,54%).

Rashodi CBCG

Ukupni rashodi²⁹ za 2023. godinu izvršeni su u iznosu od 25,77 miliona eura i veći su za 14,50% u odnosu na planirane rashode, a za 62,10% u odnosu na ukupno izvršene rashode u prethodnoj godini. Povećanje ukupnih rashoda rezultat je evidentiranja visokih rashoda kamata bankama, drugim finansijskim institucijama i rashoda kamata javnom sektoru, kao i većih izvršenih troškova poslovanja usljed izraženog uticaja inflacionih kretanja i rasta troškova zaposlenih.

U nastavku je trend prihoda i rashoda CBCG u periodu 2011 - 2023. godine.³⁰

Grafik 13 - trend prihoda i rashoda CBCG u periodu 2011 - 2023. godine (u mil. €)

Kapital CBCG

Ukupni kapital na dan 31.12.2023. godine iznosio je 68,40 miliona eura, što predstavlja povećanje od 125,92% u odnosu na kraj 2022. godine, iz razloga oporavka odnosno smanjenja negativnog trenda kretanja vrijednosti revalorizacionih rezervi za finansijska sredstva koja se mjere po fer vrijednosti kroz ostali ukupan rezultat i povećanja iznosa neraspoređenog dobitka.

Osnovni kapital na dan 31. 12. 2023. godine iznosio je 52,00 miliona eura i na nivou je stanja na kraju prethodne godine. Opšte rezerve na dan 31.12.2023. godine iznosile su 2,83 miliona eura. Specijalne rezerve na dan 31.12.2023. godine iznosile su 1,12 miliona eura.

Neto dobit CBCG

Za 2023. godinu ostvaren je neto dobitak u iznosu od 16,27 miliona eura, što predstavlja istorijski maksimum. Neto dobit za 2023. godinu je preko tri puta veća u odnosu na ostvarenu dobit u prethodnoj godini. Povećanje neto dobiti za 2023. godinu dominantno je rezultat većeg ostvarenja prihoda od kamata na depozite i hartije od vrijednosti i u manjoj mjeri povećanja prihoda od poslovanja i drugih prihoda. Neto dobitak je utvrđen u skladu sa međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja.

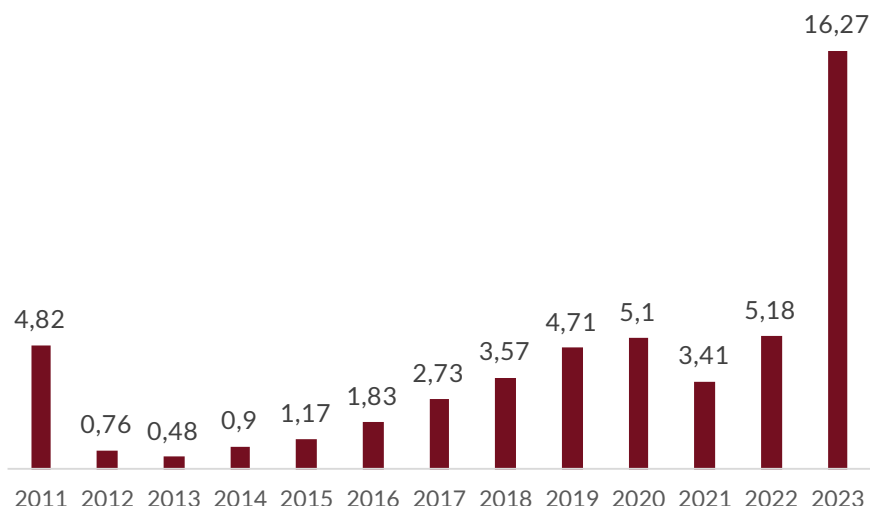
Shodno zakonskom rješenju koje definiše raspodjelu dobiti Centralne banke, pripadajući dio ostvarene dobiti u iznosu od 50% je prihod budžeta Crne Gore.³¹

U nastavku je trend neto dobiti CBCG.

²⁹ Ukupni rashodi Centralne banke se kategorišu u dvije osnovne grupe: finansijski rashodi (39,35%) i troškovi poslovanja (60,65%).

³⁰ Izvor: Godišnji finansijski izvještaji Centralne banke Crne Gore

³¹ Član 69 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore

Grafik 14 - trend neto dobiti CBCG u periodu 2011 - 2023. godine (u mil. €)

Mišljenje nezavisnog spoljnog revizora³²

Nezavisni spoljni revizor, renomirana međunarodna revizorska kuća Ernst&Young Montenegro d.o.o. Podgorica, izrazila je pozitivno mišljenje na finansijske izvještaje Centralne banke uz isticanje da „priloženi finansijski iskazi istinito i objektivno prikazuju finansijsko stanje Banke na dan 31. decembar 2023. godine, rezultate njegovog poslovanja i novčane tokove za godinu koja se završava na taj dan u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja.

³² Godišnji finansijski izvještaj Centralne banke sa mišljenjem nezavisnog eksternog revizora za 2023. godinu, u skladu sa članom 71 stav 6 Zakona o Centralnoj banci, dostavlja se Skupštini radi upoznavanja. Navedeni akt dostavljen je 28. juna 2024. godine uz Izvještaj o radu Centralne banke Crne Gore za 2023. godinu.

Spisak tabela i grafika

Grafik 1 - trend realnog rasta BDP-a u periodu 2011 - 2023. godinu (u %)	3
Tabela 1 - prognozirane stope rasta BDP-a u 2024. godini	3
Grafik 2 - trend stope inflacije u periodu 2021 - 2023. godinu (u %)	4
Tabela 2 - očekivana stopa inflacije u Crnoj Gori na kraju 2024. godine	4
Grafik 3- trend stope nezaposlenosti u Crnoj Gori u periodu 2011 - 2023. godine (u %)	5
Grafik 4 - trend prosječne neto zarade u Crnoj Gori u periodu 2011-2023. godine (u €)	5
Grafik 5 - trend neto priliva stranih direktnih investocija u Crnoj Gori u periodu 2011-2023. godine (u %)	6
Grafik 6 - trend prihoda budžeta u periodu 2011 - 2023. godine (u mil. €)	7
Grafik 7 - trend izdataka budžeta u periodu 2011 - 2023. godine (u mil. €)	7
Grafik 8 - trend budžetskog deficita Crne Gore u periodu 2011 - 2023. godine (u %BDP)	8
Tabela 3 - trend budžetskog deficita/suficita u apsolutnom iznosu (u mil. €)	8
Grafik 9 - trend javnog duga Crne Gore periodu 2011 - 2023. godine (u %BDP)	9
Tabela 4 - broj banaka i kapital banaka u periodu 2011 - 2023. godine (u mil. €)	9
Grafik 10 - trend kredita i depozita u Crnoj Gori u periodu 2011 - 2023. godine (u mil. €)	10
Grafik 11 - trend kmatnih stopa Crnoj Gori u periodu 2011 - 2023. godine (u %)	11
Grafik 12 - kretanje učešća nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u periodu 2011 - 2023. godine (u %)	13
Grafik 13 - trend prihoda i rashoda CBCG u periodu 2011 - 2023. godine (u mil. €)	14
Grafik 14 - trend neto dobiti CBCG u periodu 2011 - 2023. godine (u mil. €)	15

U Parlamentarnoj budžetskoj kancelariji obavljaju se stručni poslovi koji se odnose na: izradu istraživačkih radova, odnosno analitičkih informativnih materijala i sažetaka relevantnih zvaničnih domaćih publikacija i publikacija međunarodnih institucija na teme od značaja za sprovođenje ekonomske i fiskalne politike, posebno u vezi sa ekonomskim i fiskalnim tendencijama u Crnoj Gori, kao i sa najznačajnijim globalnim tendencijama u oblasti ekonomije i finansija, u cilju podrške radu poslanika; saradnju sa domaćim i stranim institucijama, međunarodnim organizacijama i parlamentarnim budžetskim kancelarijama nacionalnih parlamenata i drugim srodnim službama.

Poseban doprinos u formiranju Parlamentarne budžetske kancelarije pružila je Vestminsterska fondacija za demokratiju uz podršku Ambasade Velike Britanije u Podgorici, u sklopu projekta „Jačanje finansijskog nadzora Skupštine Crne Gore“ (2016-2018), koji je imao za cilj stvaranje stručnog jezgra koje će omogućiti Skupštini Crne Gore da značajnije učestvuje u budžetskom ciklusu, a poslanicima da imaju na raspolaganju podršku prilikom analize i rasprave o ključnim budžetskim dokumentima i zakonima sa značajnim fiskalnim uticajem.

Kancelarija je formirana i započela je sa radom oktobra 2020. godine, kao uža organizaciona jedinica Parlamentarnog instituta, u okviru Sektora za istraživanje, dokumentacione poslove i istraživačku mrežu Skupštine Crne Gore. Novim Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji Službe Skupštine Crne Gore, donesenim u julu 2021. godine, Kancelarija je izdvojena kao samostalna organizaciona jedinica.